

جمهوری آذربایجان در میانه درگیری‌های اسرائیل و ایران کجا ایستاده است؟

جمهوری آذربایجان گزارش شبکه سی‌ان‌ان در مورد حضور نیروهای نظامی و اطلاعاتی اسرائیل در خاک این کشور در جریان جنگ ۴۰ روزه اسرائیل و آمریکا با ایران را تکذیب کرده است.

سی‌ان‌ان ۱۵ خرداد گزارش داده بود اسرائیل در جریان جنگ اخیر «شبکه‌ای مخفی» در جمهوری آذربایجان، عراق، امارات متحده عربی و سومالی‌لند ایجاد کرده و نیروهای نخبه نظامی و اطلاعاتی خود را به آن‌ها فرستاده بود.

به‌نوشته سی‌ان‌ان، قرار بود نیروهای اعزامی اسرائیل ابتدا نقش تیم‌های احتمالی برای نجات خلبانان اسرائیلی در شرایط اضطراری را ایفا کنند اما بعداً دامنه مأموریت آن‌ها گسترش یافت و به گردآوری اطلاعات و فعالیت نظامی پرداختند.

سفارت جمهوری آذربایجان در واشینگتن این گزارش را «ادعاهای بی‌اساس در مورد استفاده ادعایی از خاک آذربایجان برای عملیات علیه کشور ثالث» خواند و آن را «قاطعانه» تکذیب کرد.

آیتان حاجی‌زاده، سخنگوی وزارت خارجه این کشور، نیز در باکو به یورونیوز گفت کشورش «هرگز خاک خود را برای هیچ اقدام زیان‌باری علیه کشور ثالث، از جمله ایران، در اختیار کسی نگذاشته است».

ارتش اسرائیل و دفتر نخست‌وزیر اسرائیل در واکنش به گزارش سی‌ان‌ان سکوت کردند.

اکنون این پرسش بار دیگر برجسته شده که پشت‌صحنه روابط جمهوری آذربایجان و اسرائیل به خصوص در قبال ایران چه می‌گذرد؟ این گزارش تلاش می‌کند تصویری از روابط خاص این دو کشور با همه پیچیدگی‌هایش ترسیم کند.

بیشتر در این باره:

آذربایجان خبر استفاده اسرائیل از خاک این کشور علیه ایران را بی‌اساس خواند

اسناد هسته‌ای ایران، شایعات و سال‌ها رابطه

تا پیش از این، برخی گزارش‌های غربی و منطقه‌ای مدعی حضور عملیاتی و اطلاعاتی اسرائیل در جمهوری آذربایجان در دوره‌های مختلف بود. پس از سرقت اسناد هسته‌ای ایران توسط موساد، مطالبی در رسانه‌های اسرائیل و به دنبال آن در مطبوعات جهانی منتشر شد که مدعی بود این مأموران اسرائیلی ابتدا اسناد را به جمهوری آذربایجان بردند و سپس به اسرائیل رساندند.

انتشار چنین گزارش‌های تأییدنشده‌ای، با حواشی‌های ظاهراً هیجانی و جذاب رسانه‌ای، مدت‌ها در غرب و منطقه ادامه داشت و باکو هم آن‌ها را قاطعانه رد می‌کرد.

یوسی کوهن، رئیس وقت موساد، در کتابی که سال گذشته در جمع‌بندی بیش از ۳۵ سال فعالیت خود در موساد با نام عبری «جنگ را با تدبیر و نیرنگ پیش ببر» و عنوان انگلیسی «شمشیر آزادی؛ اسرائیل، موساد و جنگ پنهان» ترجیح داد راه انتقال آرشيو اتمی ایران را فاش نکند.

مقامات سیاسی، اطلاعاتی و نظامی اسرائیل همواره همکاری‌های امنیتی کشورشان با آذربایجان را راهبردی توصیف کرده‌اند.

آویگدور لیبرمن، وزیر خارجه وقت، ۱۴ سال پیش در سفر به باکو گفته بود مناسبات با جمهوری آذربایجان از رابطه با فرانسه هم برای اسرائیل مهم‌تر است.

اسرائیل دهه‌ها با کشورهای مسلمانان مانند مصر و اردن و مراکش، و در سال‌های اخیر هم با امارات و بحرین رابطه دارد اما به‌گفته نهاد‌های مطالعاتی اسرائیل، جمهوری آذربایجان را مهم‌ترین شریک خود در میان کشورهای مسلمان می‌بیند؛ کشوری که دارای اکثریت شیعه است.

مرکز مطالعات استراتژیک «بگین- سادات» در اورشلیم در این زمینه نوشته است جمهوری آذربایجان «ستون کلیدی» در مقوله امنیت منطقه‌ای اسرائیل است.

مرکز تحقیقاتی «میسگاو» در اسرائیل هم معتقد است این همکاری‌های مبتنی بر منافع مشترک، به یک اتحاد پایدار ارتقا یافته است و این اتحاد شامل تأمین سلاح‌های پیشرفته، خرید نفت و تبادل اطلاعات است.

تمایل به همکاری‌های گسترده در سخنان مقامات دو کشور در جریان افتتاح سفارت آذربایجان در تل‌آویو در شهریور دو سال پیش و بازدیدهای پرشمار مقامات ارشد امنیتی اسرائیل از باکو بازتاب داشت.

در سه سال اخیر که پس از حمله گروه افراطی حماس به اسرائیل و آغاز جنگ‌های اسرائیل در غزه و ایران شرایط منطقه دستخوش تغییر شد، حکومت باکو در روابط خود با اسرائیل ثابت‌قدم بود.

ژئو‌خنین، از پژوهشگران مرکز «بگین-سادات»، به روزنامه معاریو گفته است: همکاری‌های دو کشور در دوران پرتنش سه سال اخیر در منطقه نه تنها پایدار ماند بلکه همکاری امنیتی و فناوری بین آن‌ها تعمیق یافت.

اسرائیل ۳۳ سال پیش با جمهوری آذربایجان رابطه برقرار کرد و سفارت خود در باکو را زمان کوتاهی پس از آن راه‌اندازی کرد. مقامات اسرائیلی گفته بودند آن‌ها همکاری نظامی و امنیتی با آذربایجان را یک فرصت تشخیص دادند؛ همان شیوه‌ای که بعداً در قبال امارات در پیش گرفت.

بنا به تأیید مقامات آذربایجان، روابط دو کشور در جنگ‌های آذربایجان در قره‌باغ در برابر ارمنستان به باکو کمک کرد تا کنترل این سرزمین‌ها را که از آن خود می‌دانست، به دست آورد.

اهمیت تسلیحات و نفت

اسرائیل از ۱۰ سال پیش تأمین‌کننده اصلی تسلیحات برای جمهوری آذربایجان بوده است؛ به طوری که این کشور اکنون یکی از سه مشتری اصلی صنایع نظامی و تسلیحاتی اسرائیل در معاملات به ارزش سالانه میلیاردها دلار است.

براساس آمار منتشرشده، حدود ۶۰ درصد از تسلیحات ارتش جمهوری آذربایجان ساخت اسرائیل است شامل پهپادهای تهاجمی، سلاح‌های نقطه‌زن و «دقیق»، موشک‌های ضد تانک، موشک‌های زمین به زمین و سامانه‌های موشکی «باراک ۸».

به‌نوشته مرکز مطالعات «میسگاو»، اسرائیل به جمهوری آذربایجان ماهواره هم داده است.

روزنامه هآرتس اواخر شهریور ۱۴۰۲ در اوج جنگ جمهوری آذربایجان و ارمنستان در قره‌باغ نوشت که تسلیحات اسرائیلی با هواپیماهایی که از آذربایجان در فرودگاه «اوودا» در جنوب اسرائیل به زمین می‌نشست، به باکو منتقل می‌شد.

اسرائیل در برابر دادن تسلیحات و کمک اطلاعاتی و امنیتی، نفت دریافت می‌کند. برخی نشریات غربی مدعی بوده‌اند «دسترسی جغرافیایی به ایران» نیز از مزایای این همکاری برای اسرائیل است.

سفارت اسرائیل در باکو در شمار بزرگ‌ترین سفارتخانه‌های اسرائیل در منطقه و جهان از نظر کادر دیپلماتیک، امنیتی و فنی توصیف شده است.

جمهوری آذربایجان عمده نیاز اسرائیل به نفت را در دو دهه اخیر تأمین کرده است. این نفت از خط لوله به بندر جیحان در ترکیه می‌رسد، از آن‌جا به اسرائیل منتقل می‌شود و نقش حیاتی در اقتصاد اسرائیل دارد.

الی کلوتشتین، کارشناس روابط بین‌الملل و محقق امور امنیتی در مرکز مطالعاتی «میسگاو»، اشاره کرده که رجب طیب اردوغان «مراقب بوده دوستی خود با آذربایجان را از خصومت ترکیه با اسرائیل جدا کند» و به همین دلیل، هنگامی که دو سال پیش دستور تحریم اقتصادی اسرائیل را صادر کرد، برای خط لوله نفت جمهوری آذربایجان که نفت را به اسرائیل می‌رساند، استثنا قائل شد.

اسرائیل از اوسط سال گذشته به شرکت ملی نفت و گاز جمهوری آذربایجان، سوکار، اجازه داد تا ذخایر احتمالی بیشتر گاز طبیعی در شرق مدیترانه را کشف کند.

«سوکار» همچنین امتیاز ۱۰ درصد از میدان گازی اسرائیلی «تامار» در مدیترانه در نزدیکی لبنان را به دست آورده که ارزشی معادل یک میلیارد و ۲۵۰ میلیون دلار دارد و باکو را به یک شریک کلیدی در صنعت انرژی اسرائیل تبدیل کرده است.

اسرائیل گفته است مشارکت شرکت ملی نفت جمهوری آذربایجان در این میدان را تنها یک همکاری تجاری نمی‌بیند بلکه به آن به‌عنوان یک لنگرگاه راهبردی می‌نگرد که ارتباط بین امنیت، اقتصاد و دیپلماسی را تقویت می‌کند.

تقابل مشترک با ایران؟

تحلیلگران و رسانه‌های اسرائیل مانند معاریو نوشته‌اند اسرائیل و جمهوری آذربایجان شریک یک چالش با نیروهای نیابتی مورد حمایت جمهوری اسلامی ایران هستند؛ اسرائیل با حزب‌الله و حماس (که هر دو را آمریکا سازمان تروریستی می‌داند) در جنگ است و نیروهای امنیتی و نظامی حکومت باکو تا مدتی پیش با تشکیلاتی در قفقاز که حسینیون و گاه «حزب‌الله قفقاز» نامیده می‌شد، مقابله کردند.

الی کلوتشتین نوشته بود همکاری در مقابله با «تهدید ایران» برای دولت اسرائیل اهمیت دارد و اسرائیل توان خود را برای خنثی کردن برخی از این تهدیدها که هنوز ثبات امنیتی و اجتماعی آذربایجان را هدف گرفته، به باکو ارائه می‌کند.

با این حال، آقای کلوتشتین معتقد است که تهران مدتی است که پی برده نمی‌تواند در روابط قوی جمهوری آذربایجان و اسرائیل خلل ایجاد کند و از امید بستن به تحرکات گروه مورد حمایت خود در همسایه شمالی خود دست کشیده و اکنون عمل‌گرایانه‌تر اقدام می‌کند و می‌کوشد با حفظ رابطه با جمهوری آذربایجان، مانع از تشدید اصطکاک در مناسباتش با باکو شود.

نقش میانجی برای باکو

جمهوری آذربایجان در یک سال اخیر به کاهش تنش بین اسرائیل و سوریه که در آن احمدالشرع با حمایت ترکیه به قدرت رسید، کمک کرد. مشاور علی‌اف و تساخ‌هانگی، مشاور وقت امنیت ملی اسرائیل، مأمور این تلاش‌ها بودند.

طرف آذربایجانی به خاطر روابط نزدیک با ترکیه نیز سوریه را عملاً به پذیرش توافق‌ها کشاند. در نتیجه این تلاش‌ها «یک خط تلفن ویژه» برقرار شده تا مانع از اصطکاک در سوریه شود؛ نظیر نقشی که روسیه در زمان حکومت بشار اسد با اسرائیل در قبال سوریه ایفا کرده بود.

رئیس‌جمهور آذربایجان در اشاره به بحران ترکیه و اسرائیل که هر دو روابط نزدیک با باکو دارند، گفته است او تنش بین این دو دوست خود را «نگران‌کننده» می‌داند.

الهام علی‌اف تلاش کرده بود با میانجی‌گری بین اردوغان و نتانیاهو قرار ملاقات بگذارد که به‌گفته مقامات اسرائیلی، طرف ترکیه‌ای آن را رد کرده بود.

همکاری بعد از جنگ غزه

باکو همواره از یاری‌دهندگان مالی به فلسطینیان بوده است. اما به نوشته الی کلوتشتین، در دو سال و نیمی که از جنگ غزه می‌گذرد، برخلاف بسیاری از کشورهای جهان، تجمع اعتراضی در جمهوری آذربایجان علیه اسرائیل برگزار نشد، دولتمردان باکو از اسرائیل به خاطر جنگ در غزه یا لبنان انتقاد نکردند و گاه

مقالاتی در مطبوعات جمهوری آذربایجان منتشر شد که اسرائیل آن را حمایت از این کشور و «حقانیت» این جنگ توصیف کرده بود.

در سه سال بحران‌های منطقه، تشکیلات امنیتی جمهوری آذربایجان کماکان با ادامهٔ محافظت از یهودیان کشورشان و از سفارت اسرائیل، چند مظنون به ارتکاب عملیات تروریستی علیه این اماکن را بازداشت کرده و به دادگاه سپردند.

در میان راهبردهایی که برای سرنوشت غزه پس از جنگ جاری اسرائیل در این باریکه مطرح شد، اسرائیل از حضور جمهوری آذربایجان در یک نیروی تثبیت‌کننده بین‌المللی برای برقراری نظم و بازسازی زیرساخت‌های ویران‌شده غزه استقبال کرد.

روزنامه معاریو آبان گذشته در این باره نوشت: جمهوری آذربایجان برای اسرائیل کشوری قابل اعتماد است که دارای تجربیات عملیاتی، موفقیت‌های اقتصادی و تجربیات غنی در بازسازی مناطق جنگ‌زدهٔ قره‌باغ است؛ رویکردی که حضورش در غزه می‌تواند هم به بازسازی غزه و هم به پیشبرد منافع اسرائیل کمک کند و بودنش در چنین نیرویی مشروعیت این مأموریت را در نگاه جهان اسلام تقویت خواهد کرد.

معاریو افزوده بود حضور جمهوری آذربایجان در غزه، با چنین مختصاتی که آن را به‌عنوان مجری یک اقدام بشردوستانه به تصویر خواهد کشید و نه یک اشغالگر، می‌تواند سایر کشورهای منطقه را نیز به مشارکت در چنین قوایی تشویق کند.

در این میان، دولت دونالد ترامپ همچنان امیدوار است که جمهوری آذربایجان به‌زودی به پیمان‌های صلح ابراهیم بپیوندد.

اسرائیل که به این احتمال خوش‌بین است، حضور کشورها در این پیمان‌ها را سکوی پرش در ارتقای روابطش می‌داند؛ مانند تحول ملموسی که در دورهٔ جنگ اخیر با ایران در مناسباتش با امارات رخ داد.

بیشتر در این باره:
واشینگتن و باکو توافق‌نامهٔ مشارکت راهبردی امضا کردند

این مطلب بخشی از:

فراتر از خبر

بایگانی

سیاسی

جهان